

2. דברי קודמך
ולעומת זאת
נוסיף בזאת
כי בהבאת דברים
אשר כתבו אחרים -
עליך הכותב
לנסח היטב
כך שיבין הלומד
שבספרך לומד
שאלו דברי קודמך¹⁰⁷
ולא דברי עצמך,
אותם הגשת
אך לא חידשת¹¹⁰.

כו. האופן הנאות
בציון המקורות

1. אימות מקורות
בראותך באחד מספרי האחרונים
שהביא דין או סברא מספרי הקדמונים,

110. כאשר דברי המחבר הקדמון ממשיכים, יש לנסח באופן שיהיה מובן שאלו הם דבריו ולא דבריך. למשל: מובא בגמ': "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, ר' נתן אומר לעת מצוא זו תורה". והקשה הרי"ף בעין יעקב, שהלא קניין התורה תלוי ביגיעתו, כפי שאומרת המשנה "יגעת ולא מצאתי אל תאמין". ונראה שהכוונה היא שיתפלל שתהיה לו התורה סם חיים. בניסוח זה, קשה לקורא להבחין האם התירוץ: "ונראה שהכוונה היא וכו'" - פתבו הרי"ף או שהוא מהמעתיק. ולכן, לפני התירוץ יש להוסיף את המילה "ותירץ": ותירץ, שנראה שהכוונה היא וכו'.

אל תסמוך ותעתיק את הדברים בספרך
אלא בדוק והסתכל בעצמך
ותוודא שהמחבר האחרון צדק
וציון המקור הינו מדויק
וכן שכוונת המחבר הקדמון
היא כפי שהבינו האחרון¹¹¹.

2. מראי-מקומות מלאים

פסקי דינים
תשובות ועיונים
פירושים וסברות
או אמרות טהורות
מן המקורות,
מהדורות הקדמונים
או מדברי האחרונים –
בספרך יהיו מובאים
עם מראי-מקומות מלאים

111. ידוע הביטוי: "המקור הוא המאור". ואכן, הניסיון הוכיח שכתובת עד מפי עד גורמת למכשולים רבים. לכן, כאמור, חשוב לבדוק במקור ולוודא: א. את ציון המקור המדויק, ב. את כוונת המחבר הקדמון.
ויש לציין לגבי טעויות בכוונת דברי המחבר הקדמון, שהנה, לא רק אצל חכמי דורנו, אלא אפילו אצל גדולים מהדורות הקודמים, מצינו שנפלו טעויות בדברים שכתבו, מחמת שהעתיקו אותם מבלי לעיין היטב במקור. ואביא דוגמה. הבאר-היטב בסימן שי"ט (סק"ב) הביא משו"ת מהריט"ץ (סי' רג), את הדין ש"אין ברירה בלח", וכתב שטעם המהריט"ץ הוא משום שאין ברירה אלא בדבר המעורב ממש אבל דבר שצף מלמעלה אינו מעורב. אולם, המעיין בשו"ת המהריט"ץ שם יראה שטעם המהריט"ץ הוא משום שבלח הדרך היא לשמר במשמרת אבל ביד זה דרך ברירה ביבש ומותר בלח (והיינו "אין ברירה בלח" - בלח הדרך היא לשמר בכלי ולא לברור ביד). ורבים וטובים ראו את המהריט"ץ דרך הבה"ט וטעו גם הם. (עיין בהרחבה בספרי הק' "יין צלול", ביאורים בבה"ט).